

De Opstand. 1500 - 1600

Een kritische priester

Erasmus was een geleerde priester uit **Rotterdam**. Hij had **veel kritiek** op de kerk. De leiders van de kerk waren vooral uit op **macht en geld**, schreef hij. Ze bouwden **dure kerken** en leefden helemaal niet eenvoudig zoals Jezus dat had bedoeld.

Erasmus vond bovendien dat **de oude teksten van de Bijbel niet klopten**. De leiders van de kerk hadden de teksten te veel aangepast **aan hun eigen wil**. Zo konden ze de gelovigen voorschrijven

hoe ze moesten leven. Hij maakte daarom **een nieuwe vertaling** van de Bijbel.

Erasmus vond dat elk mens **vrij** is om te denken wat hij wil en dat mensen **verdraagzaam** moeten zijn naar elkaar. Keer op keer pleitte Erasmus voor **tolerantie** tussen de diverse opvattingen. Het mocht echter niet baten; **wederzijdse verkettering, vrijheidsbeperking en de brandstapel** bleven voorlopig bestaan. .

Erasmus bleef wel katholiek. Erasmus kreeg veel **kritiek**, maar veel mensen waren het ook met hem eens. Zijn boeken werden in **heel Europa** verkocht. Dat kon door de uitvinding van de **boekdrukkunst**. Boeken hoefden niet meer te worden overgeschreven, maar konden snel worden gedrukt.

Behalve Erasmus waren er meer mensen met kritiek op de kerk bijvoorbeeld **Maarten Luther, een monnik uit Duitsland**. Terwijl Erasmus heel **redelijk en gematigd** was om de kerk van binnen uit te hervormen was **Luther veel feller**.

Hij wees erop dat **de paus handvol geld verdiende** over de ruggen van de arme gelovigen. En er stond nog iets veel belangrijkers op het spel dan **geld**, namelijk hun **zielen**. De paus had van zijn **kerk een firma** gemaakt, die **vergeving verkocht** in naam van God. Maar **vergeven was niet aan de kerk**, dat was aan **God alleen**.

Hij was fel tegen de **aflaten** die priesters **verkochten**. Als je een aflatbrief kocht, werden al je **zonden vergeven** en kwam je in de hemel. Luther vond dit bedrog: je komt niet van je zonden af door ervoor te betalen, maar door een **goed en eerlijk** mens te zijn

Luther riep de paus op om de kerk te veranderen. Hij wilde bijvoorbeeld dat de kerkmissen niet langer in het **Latijn** waren, maar in de **eigen taal** van de mensen. Die kon iedereen beter begrijpen.

Luther werd een **ketter** genoemd, iemand met **andere ideeën** over het geloof. Hij mocht geen monnik meer zijn en begon een nieuwe kerk. De tijd van veranderingen in de kerk noemen we de **Hervorming**.

Preken in de openlucht.

Nog een hervormer was **Johannes Calvijn**. Hij vond het de taak van de mens om veel in de **Bijbel** te lezen en **te leven volgens de regels** van de Bijbel. Daar hoorde bij dat je **eenvoudig** leefde, **zonder luxe**.

Calvijn vond dat mensen zich mochten verzetten tegen keizer **Karel V**. Want Karel **verbod** de nieuwe kerk.

De volgelingen van Calvijn mochten **geen kerkdiensten** meer houden. Daarom organiseerden ze **hagenpreken**, waarbij ze stiekem bij elkaar kwamen tussen hagen en struiken.

Omdat ze protesteerden tegen de onderdrukking van hun geloof, noemden zij zich **protestanten**.

Karel V had een heel groot rijk. Hij heerste over wat nu Nederland, Duitsland, Oostenrijk en Spanje is. Nederland bestond toen samen met België uit allemaal kleine provincies die 'de Nederlanden' werden genoemd.

Calvijn had veel aanhang in de Nederlanden.

Honger en woede.

De inwoners van de Nederlanden waren **ontevreden**. **Filips II**, die zijn vader **Karel V** was opgevolgd, liet de Nederlanders **flink belasting** betalen. Ze leden **honger**, want het brood was heel duur door mislukte oogsten.

Bovendien mochten ze van Filips het **protestantse geloof** niet aanhangen. **Filips** was **streng katholiek** en gaf opdracht alle **kettters** op te sporen. Filips woonde in **Spanje**.

Hij liet zijn halfzus **Margaretha** de Nederlanden besturen. Een groepje edelen was bang dat de

bevolking **in opstand** zou komen. Ze vroegen Margaretha om te **stoppen** met het oppakken van protestanten. Ze gaf toe, maar het was al **te laat**.

De protestanten en de hongerige mensen trokken naar de kerken en kloosters. Ze **plunderden** en sloegen de beelden kapot. Deze **Beeldenstorm** vond plaats in **1566** in dorpen en steden in het hele land.

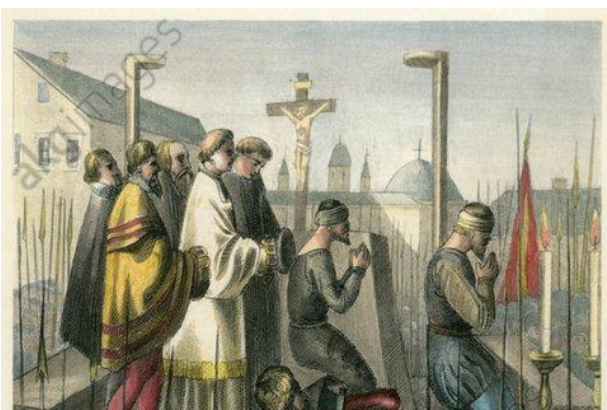
De Beeldenstorm

Een rechtbank voor ketters

Filips hoorde over de **Beeldenstorm** en stuurde de **hertog van Alva** met een leger naar de Nederlanden.

Filips en Alva gaven **de edelen** de schuld, want die hadden de Beeldenstorm moeten tegenhouden.

Alva liet daarom twee edelen, de graven van **Egmont en Hoorne**, oppakken en onthoofden. Andere edelen sloegen daarna op de vlucht.

Een van hen was **Willem van Oranje**. Hij bestuurde voor Filips de provincies Holland, Zeeland en Utrecht.

Toen hij naar **Duitsland** vluchtte, werden zijn bezittingen in de Nederlanden afgepakt.

Nu

Alva vervolgde **de protestanten** en de **opstandelingen**. Samen met de kerk werd een **speciale rechtbank** opgericht.

Heel veel mensen kregen de doodstraf. Daarom werd de rechtbank **de Bloedraad** genoemd.

Duizenden protestanten sloegen op de vlucht. Maar het nieuwe geloof verdween niet. **Het verzet** tegen de Spaanse koning **groeide**.

Opstand tegen Spanje.

Vrouwen vechten tegen Spanje Haarlem 1572

Willem van Oranje liet het er niet bij zitten. Hij wilde zijn bezittingen terug en hij steunde **de protestanten**.

Iedereen mocht zelf beslissen wat hij geloofde, vond hij.

In **1568** trok hij met een leger vanuit Duitsland de grens over om Alva weg te jagen. Dit was het begin van **de Opstand**.

De oorlog ging van stad naar stad. Als Willem een stad veroverde, veroverde Alva die vaak weer terug.

Nadat **Naarden** en **Zutphen** door de **Spanjaarden** waren geplunderd en uitgemoord, kreeg Willem meer steun. Geen enkele stad gaf zich nog zomaar over.

De provincies in het noorden, waar veel protestanten naartoe waren gevlucht, sloten zelfs een verbond. Ze spraken af dat ze samen de Spanjaarden zouden verdrijven.

Het ging pas beter met de Opstand toen de geuzen kwamen helpen. Dat waren protestanten die naar zee waren gevlucht en gevaarlijke kapers waren geworden. In 1572 veroverden de geuzen Den Briel.

De moord op Willem van Oranje

Het lukte Alva niet om de oorlog te winnen. Daarom stuurde Filips II een nieuwe generaal naar de Nederlanden.

Die slaagde er wel in om de zuidelijke provincies weer Spaans en katholiek te maken. Filips dacht dat de Opstand nu wel vanzelf zou stoppen. Maar het protestantse noorden bleef doorvechten onder leiding van Willem van Oranje.

Filips verklaarde Willem van Oranje daarom vogelvrij. Dat betekende dat iedereen Willem van Oranje mocht doden zonder straf te krijgen. De moordenaar zou een flinke beloning krijgen.

Balthasar Gerards was een katholiek en beschouwde Willem als een verrader. Hij schoot Willem in 1584 dood op de trap van zijn huis in Delft.

De beloning van Filips II heeft hij nooit gekregen. De wachters wisten Balthasar Gerards te

grijpen en hij werd gemarteld en gedood.

In het zuiden waren veel mensen blij dat Willem dood was. Maar in het noorden vonden ze het verschrikkelijk. Ze waren hun leider kwijt.

Verder zonder koning.

De noordelijke provincies wilden Filips niet meer als koning. Want Filips had de protestanten vervolgd en hij had hun leider vogelvrij verklaard.

Ze gingen daarom op zoek naar een nieuwe koning, die hen kon helpen in de oorlog. Ze verwachtten dat de koningen uit omliggende landen hun gebied er graag bij wilden hebben. Het gebied was weliswaar klein, maar rijk. Er lagen veel steden in die door de handel rijk waren geworden.

Maar de Franse koning wilde de noordelijke Nederlanden niet hebben en de Engelse koningin ook niet. Ze hadden geen zin in een oorlog ten Spanje.

Ten slotte besloten de zeven noordelijke provincies om dan maar zonder koning verder te gaan. Zo ontstond in 1588 de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden.

Het einde van de Opstand

De zeven provincies hadden elk hun eigen bestuur. Maar ze werkten wel samen in

de handel met het buitenland. En in de oorlog tegen Spanje. Die ging gewoon door, ook al werd er soms jarenlang niet gevochten. Willems zoon Maurits voerde het leger nu aan.

De oorlog duurde tot 1648. In dat jaar werd in de stad Münster de wapenstilstand gesloten, de Vrede van Münster. Na tachtig jaar oorlog accepteerde Spanje eindelijk het bestaan van de Republiek. De nieuwe Republiek werd in de zeventiende eeuw langzaam rijker en rijker.

De protestantse kerk was de officiële kerk in de Republiek. Veel katholieke kerkgebouwen werden door protestanten overgenomen. Thuis en in de kerk gebruikten de protestanten een nieuwe Nederlandse vertaling van de Bijbel, de Statenbijbel.

Katholieken hadden het niet fijn in de Republiek. Ze konden moeilijk aan een baan komen. Maar ze werden niet vervolgd of vermoord.

